Un eseist preocupat de îngeri şi de vampiri: A. Pleşu

La un curs din 1937 faimosul profesor de metafizică Nae Ionescu gândise un argument care să probeze existenţa lui Dumnezeu (şi a domeniului transcendenţei) plecând de la libertatea omenească. În dialogul despre sufletul uman comparat cu o societate ideal guvernată, Platon, ca să ajungă la transendenţa *lumii noumenale* înrudită cu partea raţională din om, pornise şi el de la domeniul socialului, cel care „face posibilă libertatea omenească" (v.Nae Ionescu, *Tratat de metafizică*. 1936-1937, Ed. Roza vânturilor, Bucureşti, p.150).

Acei literaţi şi filozofi dispreţuitori ai gândirii lui Nae Ionescu, dintre care nu puţini predau studenţilor ceea ce nici ei nu ştiu, s-ar repezi să strige în cor după dresajul mediatic post-comunist: iată o nouă dovadă că întâiul creator de şcoală filozofică românească este „plagiator" (cf. Obs. Cult. febr. 2011). În prelegerea a XV-a dintr-un curs pe care nu l-a scris şi nu l-a tipărit niciodată, Nae Ionescu „plagiază" (din *Politeia*, în acest caz), şi-ar spune unul altuia. Ar vorbi la unison cu politrucul Z. Ornea, care a dat pe ascuns Securităţii un manuscris de-al lui Noica (v.Obs. cult. nr.20/277 din 14-20 iulie 2005), despre inexistenţa *şcolii trăiriste* din „lipsa de opere, de idei şi de sisteme filozofice" (Obs. Cult. febr.2011) şi despre existenţa „filozofului fără operă", ei, literaţii şi filozofii de-o şchioapă, din care nici unul nu s-a iţit deasupra celorlalţi vreme de două decenii, exact perioada în care înflorise în intertbelic strălucitoarea şcoală de filozofie fondată de profesorul de metafizică. E drept că *şcolii trăiriste*, şi excepţionalelor ei întrupări ideatice din volumele publicate de discipolii lui Nae Ionescu le-a fost negată valoarea, întâi de către ideologii ocupaţiei comuniste (Leonte Răutu, Henry Wald, etc.), apoi de către emulii acestora, beneficiari de burse Humboldt în plină teroare ideologică. Cum să nu repete şi ei în 2011 ce li s-a tot spus de la nivele atât de înalte? Desigur nu le vom strica mărunta bucurie de a se crede, prin negarea originalităţii *trăirismului*, mai cunoscători în filozofie decât Nae Ionescu şi cei din şcoala sa: Mircea Vulcănescu, Vasile Băncilă, Constantin Noica, Mircea Eliade etc., când doar cu astfel de fumuri s-au tot hrănit şi se hrănesc „spiritual" de atâta amar de vreme.

Pornind de la libertatea umană, exercitată într-o lume în care domneşte necesitatea, Nae Ionescu intenţionase a explica studenţilor săi de atunci (Alexandru Dragomir, Octavian Nistor, Părintele Arsenie Boca şi studenţilor de la teologie care-i audiau în mod regulat cursurile) întrepătrunderea domeniului libertăţii absolute cu domeniul de existenţă, care, doar prin îngrădirea libertăţii, face posibilă adevărata libertate umană. Platon, de la exemplul armoniei sociale a unui stat bine guvernat (v.*Statul*, vol.I-II, trad. Vasile Bichigean), voia să ajungă la armonia ce domneşte între cele trei părţi ale sufletului unui om deplin, ilustrat de un adevărat filozof. Nae Ionescu încercase la cursul său (tipărit după căderea comunismului, într-un moment privilegiat al recuperării capodoperelor de gândire românească) să explice că *aici* este şi *dincolo de aici*, în sensul că lumea despre care în mod simplificator se spune că transcende domeniul realităţii, „nu este în lumea cealaltă mai mult decât în lumea de aici" (v.Nae Ionescu, *Tratat de metafizică*,1936-1937; text inedit, Ed. Roza Vânturilor, Bucureşti, 1999, p.151).

Faimosul logician (al cărui doctorat la München a rămas un model neîntrecut de gândire originală de maximă conciziune) s-ar fi amuzat probabil dacă ar fi aflat (cine ştie în ce chip misterios) cum prezintă aceste lucruri la Facultatea de Filozofie ministrul culturii post-decembriste. Devenit peste noapte conducător de doctorate în filozofie, lectorul Pleşu vorbea la cursul său despre îngeri despre „expresia topografică" a lumii de dincolo care, ca să nu „sucombe în abstracţiune", trebuie să existe într-un loc, „chiar dacă locul ei e în afara spaţiului" (v.Andrei Pleşu, *Despre îngeri*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 2003, p.175).

Mihail Neamţu, salariat al Institutului de Istoria Religiilor (Monitorul Oficial, 50/22.I.2008), reţinând chintesenţa eticii intervalului materialist-dialectic profesată de directorul său, va repeta (din perimata doctrină) ideea că abordarea sistemelor teologico-metafizice nu trebuie să neglijeze dimensiunea lor istorico-politică. Referindu-se la filozoful de *şcoală trăiristă* care a reuşit să-şi vadă în comunism tipărite (şi după 20 de ani de la scrierea lor) o bună parte din operele sale, M. Neamţu va consemna că „Noica a manifestat o psihanalizabilă lipsă de curiozitate pentru dimensiunea istorico-politică (...) a sistemelor teologico-metafizice" (v. M. Neamţu, „Dialectica vârstelor şi practica înţelepciunii", în vol. *In honorem Andrei Pleşu*, coordonatori M. Neamţu şi B.T. Cazaban, Ed. Humanitas, 2009, p.31). Educat la NEC să nu neglijeze vreodată o astfel de dimensiune, „specialistul în ortodoxie" al Institutului de Istoria Religiilor s-a aventurat s-o găsească chiar şi la „orientarea eshatologică" a ortodoxiei. Aşa a ajuns să afirme senin că „salvând mai întâi de toate persoana, iar nu o colectivitate abstractă, ortodoxia are virtuţi politice libertariene" (Mihail Neamţu, Ortodoxia, în „22", Nr.197/ 4iulie 2006).

De la modelul negativ (din acel punct de vedere „psihanalizabil" al dezinteresului pentru dimensiunea istorico-politică) pe care l-a constituit *trăiristul* Noica* pentru comunistul Andrei Pleşu, să ne întoarcem la modelul lui Mihail Neamţu, la directorul său elogiat la şaizeci de ani în două masive volume omagiale, care, din 22 aprilie 2009, au semnalat, prin simpla lor lansare, o faţetă a activităţii primului an de funcţionare „sub cupola Academiei" a Institutului de Istoria Religiilor, ai cărui salariaţi erau atât Mihail Neamţu cât şi Bogdan Tătaru Cazaban. După expunerea de idei din rezumatul în engleză al unui amplu studiu, B. Tătaru-Cazaban pare convins că articolele cumulând 280 de pagini strânse sub titlul comun *Despre îngeri*, fiind „o remarcabilă exegeză complementară" îi conferă directorului său un loc în vecinătatea Scriitorilor bisericeşti, a lui Toma din Aquino şi a multor alţi autori medievali care s-au ocupat de corpul îngerilor în vremuri patristice şi medievale (B. Tătaru-Cazaban, op. cit. p.191). Nu am putut decât să regretăm inconsistenţa argumentelor probând asemenea afirmaţie uimitoare.

Dar să vedem cam ce-a scris exegetul Pleşu, cu degajarea sa de literat ignorând rigorile limbajului filozofic, atunci când s-a arătat preocupat de îngeri (şi de vampiri), de-a ajuns să fie pus alături de un Toma din Aquino şi de ceilalţi. Aflat în posesia „intuiţiei anticipative a peisajului transcendent" (A. Pleşu) el descrie o lume „fără *sol fenomenologic"*, dar cu o geografie, anatomie, metabolism analizabil şi „manifestări demonstrabile" („Lumea spirituală", în vol. *Despre îngeri*, Humanitas, 2003, p.175-179). Când a trebuit să vorbească la Lucerna la un festival de muzică, Andrei Pleşu a găsit cu cale să spună că vine din Ţara lui Dracula („Îngerii şi muzica", op. cit., p.160), că evreii şi nemţii ar avea acelaşi înger păzitor, pe Arhanghelul Michael (p.166), cu toate că alte surse susţin că Dumnezeu ar fi avut grijă să distribuie fiecărui popor în parte câte un înger păzitor – ceea ce lui, „ca bun valah" (p.111), i-a părut indiciul unei exagerate democraţii –, şi că Dumnezeu, pentru sine, ar fi păstrat responsabilitatea poporului Israel (p.165). În acest articol, care îi evidenţiază calităţile de conferenţiar, a mai notat că naţiunile ar forma deocamdată „un cor în derivă" ca efect al stridenţei naţionalismului fiecăreia, dar că, „potrivit tradiţiei", reunificarea planetară va fi să stea: fie sub semnul muzicii celeste a corurilor îngereşti, fie sub semnul unei limbi vorbite de toată lumea: ebraica („Îngerii şi muzica", op.cit., p.171). În „încercarea sa de a reflecta cinstit asupra lumii spirituale" (A. Pleşu), partea de noutate a discursului înregistrat în Elveţia şi publicat în „his insightful and informative book *On Angels*" (Bogdan Tătaru-Cazaban) i-au asigurat negreşit un loc aparte în galeria scriitorilor bisericeşti care s-au ocupat înaintea sa de problema îngerilor.

Posedat de acelaşi demon interior cu misiunea strategică de a-i sugera să-l pomenească la Lucerna pe mediatizatul vampir, fostul ministru de externe s-a ferit să înfăţişeze România la acea deschidere a unui festival de muzică simfonică drept ţara care i-a dat pe George Enescu, Sergiu Celibidache, Paul Constantinescu, Ionel Perlea, Dinu Lipatti, Lola Bobescu, George Georgescu sau pe Gheorghe Zamfir. Şi totuşi, auto-sugestionându-se că vine din Ţara lui Dracula, informaţia oferită elveţienilor s-a integrat perfect discursului său despre îngeri, model de lăutărism cuprinzând pe ici colo derapaje conceptuale. Un exemplu de derapaj, cu „manifestări demonstrabile", l-am găsit chiar în pagina a doua a cărţii din 2003, unde s-a tipărit bio-bibliografia autorului. Fără a fi trecute ceva opere de istoria religiilor (dar nici omise, fiindcă ele nu există), cititorului i se indică faptul că Pleşu, preocupat de îngeri dreptaci şi stângaci ar fi nici mai mult, nici mai puţin decât un „filosof al religiilor". Dovada ar reprezenta-o însăşi selecţia de scrieri intitulată *Despre îngeri*, neurmată de vreun alt volum de angelologie care să o umbrească. De unde s-ar trage concluzia că „filosof al religiilor" ar fi devenit când, după 1990, a ajuns angelolog debutant, concomitent cu uimitorul său debut în politica de vârf. O altă probă de derapaj găsim în afirmaţia sa după care Dumnezeu-Unul se adresează multiplicităţii create prin intermediul altei multiplicităţi tot create (*Despre îngeri*, p. 121). Un exeget mai atent cu redarea după ureche a celor citite despre *unu* în raportul său cu *pluralitatea*, poate s-ar fi ferit de o astfel de formulare lipsită de logică. Dar politicianul A. Pleşu nu s-a ferit.

Chiar s-ar putea ca simultaneitatea posturii de angelolog debutant cu aceea de filozof al religiilor să se bazeze pe invocarea lui Platon. În colecţia succintă de articole strânse în 2003, Andrei Pleşu citează la un moment dat ce ar fi scris Platon despre îngeri, ştiut fiind că Platon nu a scris niciodată despre aşa ceva. Pentru auto-declaratul profesor de filozofie după 1990 (în comunista tradiţie a imposturii din domeniul filozofiei), dacă Platon consemnează existenţa „daimonului" socratic, e aproape sigur că la mijloc este îngerul păzitor al lui Socrate. Poate că tot despre îngeri ar trata Platon şi când consideră că partea raţională a sufletului e înaripată. Cum s-ar putea găsi o mai bună dovadă că Platon a fost şi el angelolog? Dar când exegetul, preţ de 280 de pagini decorate în susul paginii cu trei îngeri, pune la bătaie mulţime de alte informaţii din scrierile platonice, din Guénon sau Rudolf Steiner, din Scripturi, din egiptologie, neo-platonism, freudism, augustinism, tomism, iudaism, islamism etc., poate susţine cineva că nu este mare specialist în istoria religiilor?

Ca ministru şi ca lector de istoria artei, Andrei Pleşu, predând în 1990-1991 „angelologia", ar fi predat (în opinia lui proprie, sau a editorului său) chiar istoria religiilor. Cuprinzând şi mostre din cursurile sale din acei ani, cartea din 2003 lămureşte pe oricine că prelegerile sale de la Facultatea de filosofie nu ţineau de domeniul filosofiei**. Din păcate însă, nu ţin nici de acea ştiinţă a istoriei religiilor, strălucit reprezentată de Mircea Eliade. Ele sunt pură literatură, nimic mai mult. Fostul asistent al lui Nae Ionescu, Mircea Eliade, ca să ajungă unul din cei mai influenţi istorici ai religiilor de pe mapamond, membru a cinci Academii şi profesor *honoris causa* a zece Universităţi, cu dotarea sa excepţională şi cu strălucitele sale studii de filosofie, de indianistică şi de filozofia religiilor –, a trebuit să se formeze şi să se afirme într-o ţară liberă şi într-o perioadă de mare efervescenţă culturală, încurajat şi susţinut din tinereţe de renumitul profesor de logică şi de metafizică Nae Ionescu. Dar, mai ales, lui Mircea Eliade i-au fost nespus de necesare cele 40 de volume de operă ştiinţifică şi 20 de volume de operă literară.

Pentru a fi răsplătit cu puzderie de titluri academice, – trecute cu grijă în fişa bio-bibliografică a culegerii intitulate *Despre îngeri* (Humanitas, 2003) de aceeaşi editură care uită invariabil toate onorurile academice primite de Mircea Eliade când editează cărţile acestuia –, lui Andrei Pleşu nu i-au trebuit 40 de volume de istoria religiilor. Nici măcar 20 de volume de operă literară. Lui i-a fost suficientă „înşurubarea" în politică şi o „divagaţie sprinţară" cu îngeri dreptaci şi stângaci imortalizată în 280 de pagini***. Cum bine se ştie, Mircea Eliade a avut şansa de a fi înconjurat de minţile strălucite ale criterioniştilor (Petru Comarnescu, Dan Botta, Paul Sterian, Stelian Mateescu etc.) şi ale tuturor celor care aveau să formeze împreună prima şcoală de filozofie românească: Nae Ionescu, Mircea Vulcănescu, Emil Cioran, Constantin Noica, Petre Ţuţea, Vasile Băncilă, D. C. Amzăr, Octavian Vuia, Horia Stamatu, George Uscătescu şi Vintilă Horia prin eseistica sa. În dorinţa lor de a distruge cât mai grabnic şi mai definitiv tot ce este valoare românească, comuniştii s-au ferit să recunoască şi să integreze între valorile noastre culturale *şcoala trăiristă* iniţiată de Nae Ionescu. Chiar după 1990, reciclaţi în ideologi ai calomniei şi ai delaţiunii, ei au păstrat aceeaşi politică privitoare la valorile culturale care le depăşesc înţelegerea.

Neintegrarea *şcolii trăiriste* a fost regretul cu care a murit filozoful trăirist Constantin Noica, pe seama căruia au vrut mulţi să apară mai valoroşi decât îi înfăţişau scrierile lor, confabulând la nesfârşit pe seama unei inexistente şcoli de gândire care n-a dat în domeniul filozofiei româneşti nimic dincolo de opera filozofică a lui C. Noica. Petre Ţuţea spunea că Păltinişul a dat doar câţiva asistenţi la Filozofie, rolul de profesor imaginându-l probabil pentru Noica, pe care comuniştii nu l-au lăsat decât în două ocazii să conferenţieze, şi atunci cu grija de a nu se afla de prezenţa acestuia, să nu se înghesuie prea mulţi tineri să-l audieze. Radu Portocală, pus în situaţia de a tipări în occident teza lui Pleşu pentru doctoratul în istoria artei, a constatat că *Pitoresc şi melancolie* (1980) nu interesează editorii solicitaţi (Radu Portocală, *Solidaritate împotriva trecutului*, în „Ziua", 28 aug.2007), deşi comuniştii tot premiaseră cartea lui Pleşu, la vremea în care-l publicau cu greu pe Noica, ale cărui cărţi au fost puse mereu în paranteză, ca neinteresante, de discipolul săltat ministru (v. A. Pleşu, Ed. Humanitas, *Limba păsărilor*, 1994). Teza publicată în 1980 a fost tradusă şi tipărită în Franţa în 2007 cu o bogăţie de ilustraţii care plasează (asemeni revistelor ilustrate) textul tânărului Pleşu în plan secund. „Festiv şi glorios" (M.N.) resuscitată, Mihail Neamţu a vrut şi el să laude cartea pe care „mizeria istorismului" (M.N) o făcuse atâţia ani să „băltească în sucul ei propriu" (M.N.). Dar n-a reuşit decât să extragă din *Pitoresc şi melancolie* (Ed. Univers, 1980) un amplu fragment şi să-i copieze trimiterile bibliografice, pe care le-a completat şcolăreşte cu anii vieţii autorilor, înmărmurit de admiraţie că-i vede în număr aşa de mare (M. Neamţu, „Dialectica vârstelor şi practica înţelepciunii", în vol. *In honorem Andrei Pleşu*, coordonatori M. Neamţu şi B.T. Cazaban, Ed. Humanitas, 2009, p.27). Tot în 2007 Radu Portocală (fostul director al Institutului Cultural Român din Paris) făcuse observaţia de bun simţ că numărul de titluri de doctor *honoris causa* primite de Andrei Pleşu depăşea cu mult firava sa operă (v. Radu Portocală, *Prieteniile păguboase ale ICR*, 10 dec. 2007).

Isabela VASILIU-SCRABA

*v. Isabela Vasiliu-Scraba, „Ceva despre viaţa şi opera lui Noica", în vol. *În labirintul răsfrângerilor. Nae Ionescu prin discipolii săi:P.Ţuţea, E. Cioran, C. Noica,M. Vulcănescu, M. Eliade şi V. Băncilă*, Ed. Star Tipp, Slobozia, 2000.

**De aici şi trimiterea pe care am făcut-o la ideile din 1937 ale profesorului Nae Ionescu despre acelaşi subiect desprins din cartea lui A. Pleşu. Pentru cei interesaţi de gândirea unui filozof autentic, a se vedea şi vol.: Isabela Vasiliu-Scraba, *Metafizica lui Nae Ionescu, în unica şi în dubla ei înfăţişare*, Ed. Star Tipp, Slobozia, 2000.

***Spre a mai prinde ceva consistenc (printr-un adaus cam de treizeci de pagini), eseurile din volumul *Despre îngeri* (Humanitas, 2003) au fost completate în Addenda (p. 253-281) cu studiul „Îngerii. Elemente pentru o topologie a proximităţii", publicat iniţial în *Limba psrilor* (Ed. Humanitas, 1994). La acest studiu ne-am referit în volumul: Isabela Vasiliu-Scraba, *Contextualizri*, Ed. Star-Tipp, Slobozia, 2003, p. 33-48.